

სასამართლო ბაჟის გადახდის პროცესის დაპროექტება ბიზნეს-რეგულაციის მოდელირების ენის ბაზაზე

ეკატერინე თურქია, დავით ქალიაშვილი
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი

რეზიუმე

წარმოდგენილია სასამართლოს, მოქალაქესა და უწყებებს შორის საქმიანი ურთიერთობის გამარტივების სერვისების დამუშავებისა და შექმნის პროცესის უზრუნველყოფა თანამედროვე საინფორმაციო ტექნოლოგიებზე დაყრდნობით. განიხილება სასამართლო სისტემაში სერვისული ფუნქციების სრულყოფის საკითხები დოკუმენტბრუნვისა და გადახდის სერვისების პროცესების გამარტივებით. აღწერილია სასამართლო ბაჟის გადახდის ბიზნეს-პროცესი. მასში შემავალი ქვეპროცესები და კანონმდებლობასთან შესაბამისი წესები წარმოდგენილია ბიზნეს-წესების მოდელირების ენის (Business Rule Modeling) სახით. პროცესის დაპროექტება ბიზნეს-წესების მოდელირებით საშუალებას იძლევა სისტემის რეალიზაციის ეტაპზე (როგორც მონაცემთა ბაზის, ისე აპლიკაციის მხარეს) მოქნილად დაფორმირდეს შეზღუდვები, დაშვებები და ნორმები.

საკვანძო სიტყვები: სარჩელის რეგისტრაცია. სასამართლო ბაჟი. გადახდა. ბიზნეს-წესების მოდელი. ბიზნეს-პროცესების აღწერის ნოტაცია.

1. შესავალი

საქართველოს სასამართლო სტრუქტურაში დღესდღეობით გამოყენებაშია და მუდმივ განვითარებაშია ელექტრონული მთავრობის ტიპის სისტემა. დანერგილია საქმეთა წარმოების, სტატისტიკური ანგარიშის, ადამიანური რესურსების მართვისა და სხვადასხვა ავტომატიზებული სისტემები, რაც სასამართლო სისტემის რეფორმის ჭრილში ფაქტობრივად წინგადადგმული ნაბიჯია. თუმცა, აღსანიშნავია, რომ სასამართლო სტრუქტურა თავისი შინაარსით არის უმსხვილესი და ურთულესი სისტემა, რომლის სრულყოფა და თანამედროვე საინფორმაციო ტექნოლოგიებით აღჭურვა მუდმივად განვითარებადი საკითხია.

ავტომატიზებული სასამართლო სისტემის სრულყოფის თვალსაზრისით, მნიშვნელოვანია და უკვე აუცილებელი სხვადასხვა სახის თანამედროვე სერვისული ფუნქციების ჩამოყალიბება არსებულ სისტემაში, რადგან სასამართლო უნდა იყოს ერთ-ერთი გამორჩეული დაწესებულება, სადაც გარდა მაღალი ხარისხის მართლმსაჯულებისა, მომსახურებაც მაღალი დონის უნდა იყოს. მომსახურების სრულყოფის თვალსაზრისით ვერაფერობით პრობლემატურ და დასახვეწ თემას წარმოადგენს ფიზიკური და იურიდიული პირებისათვის დოკუმენტბრუნვისა და საგადახდელო ფორმების არსებობა. მაგალითად, ერთ-ერთი საკითხი არის მოქალაქის მიერ სასამართლო ბაჟის გადახდის პროცესი, რაც მოიცავს როგორც დოკუმენტბრუნვის, ისე გადახდის სერვისების ჩამატებას უკვე არსებულ სისტემაში.

უმეტეს სასამართლოს არ გააჩნია ბანკების შიდა ფილიალები, სადაც ადგილობრივად იქნებოდა შესაძლებელი სახელმწიფო ბაჟის გადახდა, ამის გამო მოქალაქეებს უწევთ უახლოესი ბანკის ფილიალის ძებნა, ხშირ შემთხვევაში ბანკის რიგში დგომა და შემდეგ გადახდილი ქვითრის ისევ სასამართლოში წარმოდგენა, რაც ძალიან ხანგრძლივი და დამღლელი პროცესია, ამასთან ერთად შეიძლება გადამწყვეტი მნიშვნელობა ჰქონდეს დროის ფაქტორს საქმის განხილვისას და წარმოშვას უამრავი პრობლემა.

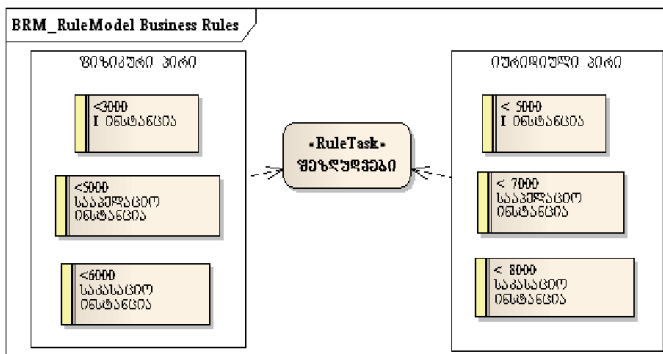
პრობლემა მხოლოდ ბანკის შიდა ფილიალების დამატებით ვერ გადაწყდება, რადგან უახლოეს მომავალში სასამართლო როგორც წერილობით, ასევე ონლაინ რეჟიმში მიიღებს სარჩელებს, ეს სერვისი დანერგვის პროცესშია და მას მალე იხილავს საქართველოს მოსახლეობა.

2. ძირითადი ნაწილი

ელექტრონული სარჩელის შევსების ფორმა წარმოუდგენელია თანდართული ელექტრონული ხელმოწერით და ელექტრონული საგადასახადო სისტემით, რომლის საშუალებითაც მოქალაქე მოახდენს სახელმწიფო ბაჟის გადახდას, ამის შემდეგ კი დაელოდება შეტყობინებას და მხოლოდ სასამართლო პროცესზე გამოცხადდება შენობაში.

ბაჟის გადახდის პროცესი კანონმდებლობის მიხედვით ნაწილდება 5 ძირითად კატეგორიად:

1. ტარიფები, რომელიც განსხვავდება ფიზიკურ და იურიდიულ პირთა შორის;
2. ტარიფები, რომელიც განსხვავდება სასამართლო ინსტანციების მიხედვით;
3. ტარიფები, რომელიც განსხვავდება სარჩელის ტიპის მიხედვით;
4. პირები და საქმეები, რომლებიც თავისუფლდებიან ბაჟის გადახდის პროცესისგან;
5. საქმეები, რომელთა მდგომარეობის და შინაარსის მიხედვით შესაძლებელს ხდიან სახელმწიფო ბაჟის სრულ ან ნაწილობრივ უკან დაბრუნებას მოსარჩელესთვის [1].

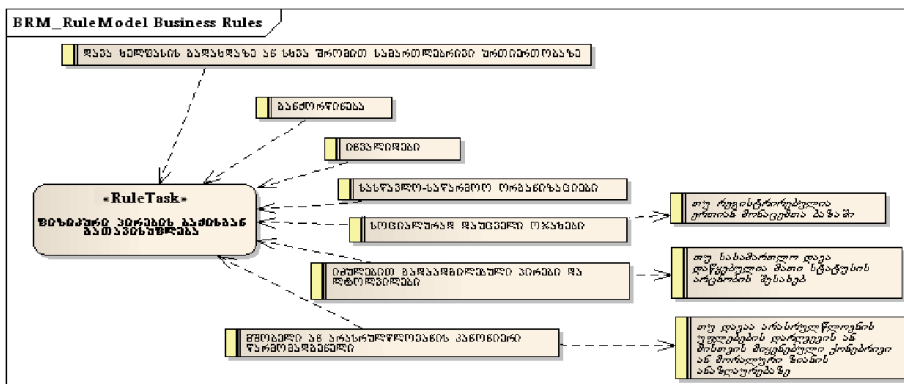

ნახ.1. საბაჟო ტარიფზე შეზღუდვების ბიზნეს-წესის დიაგრამის ფრაგმენტი

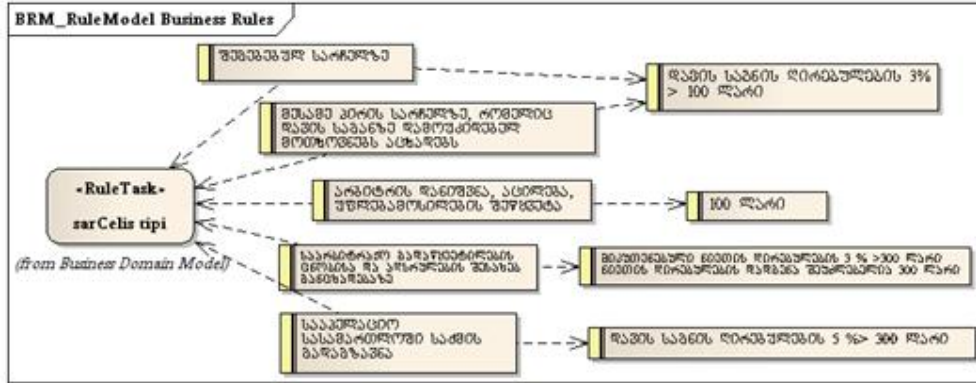
ბაჟის გადახდის პროცესი აღწერილია ბიზნეს-წესების დიაგრამების სახით (ნახ.1-3), რომლის ბაზაზეც ხორციელდება მონაცემთა ბაზასა და სამომხმარებლო ფორმებში საბაჟო ტარიფების შეზღუდვებისა და ნორმების გაწერა სარჩელის ტიპის გათვალისწინებით [2].

„სახელმწიფო ბაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონის თანახმად პირველი ინსტანციის სასამართლოში ფიზიკური პირისათვის სახელმწიფო

ბაჟის ოდენობა არ უნდა აღემატებოდეს 3 000, იურიდიული პირისთვის კი - 5 000 ლარს; სააპელაციო ინსტანციის სასამართლოში ფიზიკური პირისათვის - 5 000 ლარს, ხოლო იურიდიული პირისათვის - 7 000 ლარს. საკასაციო ინსტანციის სასამართლოში ფიზიკური პირისათვის დადგენილია 6 000 ლარი, ხოლო იურიდიული პირისათვის - 8 000 ლარი. სააპელაციო სასამართლოში საქმის გადაზღვრისას საჭიროა ბაჟის გადახდა - დავის საგნის ღირებულების 5 პროცენტი, მაგრამ არანაკლებ 300 ლარი; კერძო საჩივარზე - 50 ლარი; სარჩელის უზრუნველყოფის შესახებ განცხადებაზე, აგრეთვე საჩივარზე - თუ განმცხადებელი ფიზიკური პირია - 50 ლარი, ხოლო თუ განმცხადებელი იურიდიული პირია - 150 ლარი.

ნახ.2. საბაჟო ტარიფზე ფიზიკური პირების ბაჟისგან განთავისუფლების ბიზნეს-წესის დიაგრამის ფრაგმენტი

ნახ.3. საბაჟო ტარიფზე სარჩელის ტიპის ბიზნეს-წესის დიაგრამის ფრაგმენტი

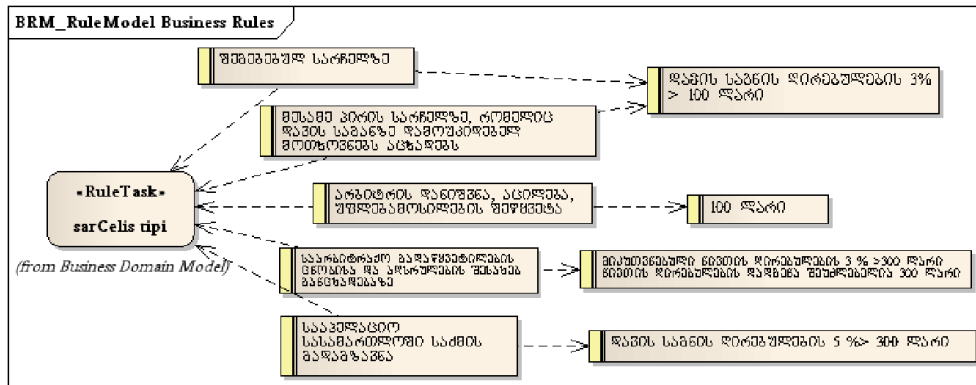
გარდა ბაჟის გადასახადის ოდენობისა საქართველოს კანონი „სახელმწიფო ბაჟის შესახებ“ განსაზღვრავს იმ შემთხვევებს, როდესაც ფიზიკური ან იურიდიული პირი თავისუფლდება სასამართლოებში სახელმწიფო ბაჟის გადასახადისგან. ფიზიკური პირები ბაჟისგან თავისუფლდებიან თუ დავაა ხელფასის გადახდაზე ან სხვა შრომით სამართლებრივი ურთიერთობაზე. ამასთან, თუ სარჩელში საუბარია საავტორო, აღმოჩენის, გამოგონების, რაციონალიზატორული წინადადებებისა და სამრეწველო ნიმუშების უფლებების დაცვაზე, ალიმენტების გადახდაზე, სარჩელზე ზიანის ანაზღაურების შესახებ, რომელიც მიყენებულია დასახიჩრებით ან ჯანმრთელობის სხვა დაზიანებით, აგრეთვე მარჩენალის სიკვდილით, სისხლის სამართლის საქმეებთან დაკავშირებულ საკასაციო საჩივრებზე დანაშაულის შედეგად მიყენებული მატერიალური ზარალის ამოღების სისწორის შესახებ, ამასთან დანაშაულით მიყენებული მატერიალური ზარალის ანაზღაურების შესახებ სარჩელზე.

ბაჟისგან თავისუფლდებიან განქორწინების მსურველნი; ინვალიდები, ინვალიდთა საზოგადოებრივი ორგანიზაციები, მათი დაწესებულებები, სასწავლო-საწარმოო ორგანიზაციები და გაერთიანებები; სოციალურად დაუცველი ოჯახების მონაცემთა ერთიან ბაზაში რეგისტრირებული პირი, იძულებით გადაადგილებული პირები და ლტოლვილები, თუ სასამართლო დავა დაწყებულია მათი იძულებით გადაადგილებულ პირად და ლტოლვილად არცნობის შესახებ; ვეტერანები, რომლებმაც „ომისა და შეიარაღებული ძალების ვეტერანების შესახებ“ საქართველოს კანონის მოთხოვნათა დასაცავად მიმართეს სასამართლოს; მშობელი ან არასრულწლოვანის კანონიერი წარმომადგენელი, როგორც მოსარჩელე თუ იგი მართლმსაჯულებაში დავობს არასრულწლოვანის უფლებების დარღვევის ან მისთვის მიყენებული ქონებრივი თუ მორალური ზიანის ანაზღაურების თაობაზე და ა.შ.

გადახდილი სახელმწიფო ბაჟი მთლიანად ან ნაწილობრივ დაბრუნებას ექვემდებარება საქმის წარმოების შეწყვეტისას ან სარჩელის განუხილველად დატოვებისას, თუ საქმე სასამართლოში განხილვას არ ექვემდებარება, აგრეთვე, როდესაც მოსარჩელე არ იცავს მოცემული კატეგორიის საქმეებისათვის წინასწარი დავის გადაწყვეტის დადგენილ წესს ან აღიარებულია ქმედუნარო პირად (ნახ.4). თანხა გაიცემა ერთი თვის განმავლობაში იმ დღიდან, როდესაც მიღებულია გადაწყვეტილება მისი დაბრუნების შესახებ [3].

გადახდის სერვისის დანერგვაში დიდ როლს ითამაშებს მსოფლიოში უდიდესი ელექტრონული საგადასახადო სისტემა „PayPal“ რომელიც საქართველოში შემოსვლის ფაზაშია და ფაქტობრივად სიახლეს წარმოადგენს.

Paypal სერვისი დღეისათვის მუშაობს 190 სახელმწიფოში და ჰყავს 164 მილიონზე მეტი დარეგისტრირებული მომხმარებელი. პეიპალი მუშაობს 17 ეროვნულ ვალუტაზე.

ნახ.4. გადახდილი სახელმწიფო ბაჟის მთლიანად ან ნაწილობრივ დაბრუნების ბიზნეს-წესის დიაგრამის ფრაგმენტი

2002 წლიდან იგი არის ცნობილი ინტერნეტ აუქციონის, Ebay-ს მფლობელობაში. ინტერნეტის დინამიკურ განვითარებასთან ერთად აუცილებელი გახდა ელექტრონული კომერციის განვითარებაც, რამაც წარმოშვა მოთხოვნა ელექტრონული საგადასახადო სისტემის შექმნაზე, რომელიც საშუალებას მისცემდა მომხმარებელს სახლიდან გაუსვლელად განეხორციელებინა სხვადასხვა საგადასახადო ოპერაციები. ამასთან სისტემა უნდა ყოფილიყო სწრაფი და უსაფრთხო.

Paypal-ის მთავარი უპირატესობა მისი გლობალურობაა. მეორე უპირატესობად ითვლება, სისწრაფე და სიმარტივე. მომხმარებელს არ სჭირდება ყოველ გადახდაზე საბანკო რეკვიზიტების მითითება, რაც სხვა შემთხვევებში დიდ დისკომფორტს ქმნის. უბრალოდ საჭიროა მიმღების იდენტიფიკატორის ცოდნა. ყველაზე მთავარია მსგავს სისტემებში, უსაფრთხოების საკითხი. Paypal-ის რეგისტრაციისას მითითებულ საბანკო რეკვიზიტებს ვერავინ გაიგებს და ვერ გამოიყენებს.

ასევე ამ სერვისში ინტეგრირებულია უამრავი ფინანსური ინსტრუმენტი, რომელთა საშუალებით ყველა ოპერაცია სრულდება რეალურ ფულზე. Paypal-ს პირდაპირ აქვს მიმდგრებული პლასტიკური ბარათი თავის ფულადი ერთეულით. იგი ასევე მოწინავეა მობილური გადახდების ტექნოლოგიაში, რაც რეალობაში საკმაოდ პრაქტიკულია და დაცულობა აქაც უმაღლეს დონეზე რეალიზებული [4].

3. დასკვნა

ნორმატიულ დოკუმენტებზე ბაზირებული სისტემების ავტომატიზაციისთვის განსაკუთრებით მოქნილია ბიზნეს-წესების მოდელირების ენის გამოყენება. იგი, საშუალებას იძლევა დეტალურად და შინაარსობრივად აისახოს კონკრეტული პროცესისთვის/ქვეპროცესისთვის აუცილებელი პარამეტრები და მეთოდები, რის საფუძველზეც თვალსაჩინო ხდება მონაცემთა ბაზის დაპროექტება, სამომხარებლო დიალოგური ფორმების აგება და იმპლემენტაცია.

ლიტერატურა:

1. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი. <http://tcc.gov.ge>
2. Modeling Business Rules. http://www.sparxsystems.com/enterprise_architect_user_guide
3. სახელმწიფო ბაჟი. <http://library.court.ge/fee/index.php>
4. <https://www.paypal.com>

**ENGINEERING OF THE FEE PAYMENT PROCESS IN THE COURT SYSTEM
BASED ON BUSINESS-RULES MODELING LANGUAGE**

Turkia Ekaterine, Kaliashvili David
Georgian Technical University

Summary

The Article presents development and creation of business relations simplification services in the court system between court clerks, citizens, and institutions based on modern information technologies. To simplify business relationships, issues of document flow process and fee payment services are discussed. The court fee payment process is described. The sub-processes and appropriate legislations rules of this process is presented in form of business-rules modeling language as well. Process engineering based on business-rules modeling allows to form flexibly constraints, assumptions, and regulations on the system implementation stage (both database and user-application side).

**ПРОЕКТИРОВАНИЕ ПРОЦЕССА ОПЛАТЫ СУДЕБНОГО СБОРА
НА БАЗЕ ЯЗЫКА МОДЕЛИРОВАНИЯ БИЗНЕС-ПРАВИЛ**

Туркия Е., Калиашвили Д.
Грузинский технический университет

Резюме

Рассматриваются вопросы разработки и создания сервисов упрощения деловых отношений между судебной системой, гражданами и учреждениями на базе современных информационных технологии. Для упрощения бизнес-отношении обсуждаются вопросы процесса документооборота и платежа судебного сбора. Описан процесс оплаты судебного сбора, а также в форме языка моделирования бизнес-правил. Представлены под-процессы и соответствующие правовые нормы процесса оплаты судебного сбора. Проектирование процессов на основе языка моделирования бизнес-правил, позволяет гибкое формирование ограничений, допущений и нормативов на этапе реализации систем (как на стороне базы данных так и на стороне пользовательских приложений).